

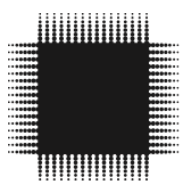
Centralne Muzeum Włókiennictwa w Łodzi

Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Program wystąpień:

- 10.00 _ Dr hab. Prof. ASP Anna Sielska, mgr Barbara Kubska „Temat: rzeka” _ Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach
- 10.25 _ Dr Maciej Robert "Riverscape. Imagine" _ Dom Literatury w Łodzi
- 10.50 _ przerwa
- 11.00 _ Dr Alicja Piotrowska „Antropologiczne kontr mapowanie jako szkic do łódzkich rzeko-obrazów” _ Zakład Antropologii Kulturowej, Wydział Filozoficzno-Historyczny UŁ
- 11.25 _ Dr Marcin Szymański „Łódka, Jasień i inne ścieki. Przemysł a degradacja łódzkich rzek w XX wieku.” _ Katedra Historii Polski Najnowszej, Wydział Filozoficzno-Historyczny UŁ
- 11.50 _ przerwa
- 12.00 _ Dr Aleksandra Jabłońska „Rzeka-Portret ekosystemu” _ Katedra Zoologii Bezkręgowców i Hydrobiologii, Wydział Biologii i Ochrony Środowiska UŁ
- 12.25 _ Prof. dr hab. Maciej Zalewski "Rzeki - ośnowa Błękitno Zielonej Sieci miasta przyszłości" _ European Regional Center for Ecohydrology PAN
- 12.50 _ przerwa
- 13.00 _ Aleksandra Sztuka-Tulińska „Błękitno-zielona Łódź: jak rzeki napędzają miasto do działania” _ Wydział Kształtowania Środowiska Departament Ekologii i Klimatu Urząd Miasta Łodzi
- 13.25 _ Jarek Brodecki _ "Wyciąganie rzek z kanałów ludzkiej nieświadomości - historia próby, która nadal trwa"
- 13.50 _ Dr Dagmara Bugaj „Fading river” _ Instytut Fotografii i Multimediiów, Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi
- 14.00 _ Prof. Dr hab Marek Domański „Riverscape. Ujawniając rzeki” _ Instytut Fotografii i Multimediiów, Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi
- 14.15_ Panel dyskusyjny

Łódź, ul. Piotrkowska 28, sala konferencyjna, budynek D, I piętro, od godz. 10.00.

**Centralne
Muzeum
Włókiennictwa
w Łodzi**

ASP Łódź

RIVERSCAPE. Ujawniając rzeki

Konferencja, 12.10. 2024

Świadomość, że 19 łódzkich rzek nadal płynie i codziennie przekraczamy je pokonując mosty lub poruszając się nad kanałami, nie jest oczywista dla mieszkańców naszego miasta. Jej przywrócenie stanowi jednak elementarny warunek koniecznej zmiany. Projekt wpisuje się w nurt „niebieskiej humanistyki”, który zwraca uwagę na potrzebę materialno-dyskursywnego doświadczenia wody. Istnieje realna potrzeba/konieczność przywrócenia podmiotowości rzekom płynącym przez nasze miasto. Stanie się to możliwe, kiedy odzyskamy świadomość obecności i roli rzek w wymiarze historycznym. Istotne jest wytworzenie zbiorowej wrażliwości, która umożliwi uwzględnienie w naszym ekologicznym podejściu do świata „nie-ludzkiej” perspektywy. Dla naszego przetrwania konieczna jest solidarność z rzekami, które wciąż traktujemy przedmiotowo. Zniszczenie rzeczno-ekosystemu jest rodzajem nieuświadomionej katastrofy, ponieważ nie mieliśmy kontaktu z tym co straciliśmy, nie zauważyliśmy kiedy z naszego życia zniknęły rzeki.

Konferencja jest próbą stworzenia interdyscyplinarnej platformy dla badaczy, artystów i innych aktorów społecznych, troszczących się o rzeczne ekosystemy. Naszym celem jest nakreślenie szkicu - kulturowego pejzażu łódzkich rzek z różnych perspektyw poznawczych.

Abstrakty wystąpień:

- Anna Sielska, Barbara Kubska „Temat rzeka”

„Nie ma doliny” to projekt, który jest rezultatem współpracy fotografek Barbary Kubskiej i Anki Sielskiej z osobami studiującymi na kierunku „Twórcze pisanie i marketing wydawniczy” – Uniwersytet Śląski w Katowicach. Dzięki tej współpracy powstały teksty literackie (prozatorskie i wiersze) oraz fotografie dotyczące rzeki Rawy. Autorzy snują wokół niej fikcyjne narracje, będące zarówno odpowiedzią na konfrontację z rzeczywistym stanem rzeczy jak i fantazją na temat relacji człowieka do niej. Autorzy tekstów: Mateusz Drozdowski, Magdalena Gołąbek, Magda Jaraczewska, Patrycja Klimek, Aleksandra Krysińska, Kalina Ismena Kubiniok, Katarzyna Mazur, Grzegorz Olszański, Maria Szczepańska, Weronika Szymańska, Nadia Wanot, Klaudia Wolska. Projekt był częścią, prezentowanej w nieużywanym obecnie budynku dawnej siedziby Muzeum Śląskiego, wystawy „Temat: rzeka”, która towarzyszyła Światowemu Forum Miejskiemu w 2022 roku. Jednym z pierwszych pytań jakie zadali sobie wykładowcy i wykładowczynie, studentki i studenci z Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach i Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach brzmiało: czy rzeka Rawa jest pomnikiem antropocenu, epoki człowieka?

- Maciej Robert "Riverscape. Imagine"

Łódzkie rzeki - a zwłaszcza te w ścisłym centrum miasta - pochowane są w podziemnych kanałach, z których tylko nieliczne są jeszcze wypełnione płynącą wodą. Jeśli zatem chcemy zobaczyć nadrzeczne centrum Łodzi, musimy posiłkować się starymi zdjęciami, a przede wszystkim wyobraźnią. Będzie ona potrzebna również wtedy, gdy zechcemy się wybrać poza centrum miasta, aby - patrząc już na płynące otwartymi korytami rzeki - spróbować zobaczyć współistnienie rzek i miasta przed stu, dwustu, pięciuset laty. Wyobraźnia będzie nam potrzebna również wtedy, gdy będziemy chcieli odnaleźć rzeki w łódzkiej przestrzeni. Albo po prostu gdy będziemy chcieli puścić wodze fantazji i wymyślić sobie nasze miasto nad rzeką.

- Alicja Piotrowska „Antropologiczne kontr mapowanie jako szkic do łódzkich rzeko-obrazów”

Jak jawią się przez antropologiczną soczewkę ukryte, zapominane, pomijane ale także poddane rygorowi urbanistycznemu łódzkie rzeki? Na to pytanie postaram się znaleźć odpowiedź posługując się materiałem zebrany w ramach zajęć ze studentami oraz podczas osobistych spacerów badawczych. Perspektywą najszerszą, która towarzyszyła w naszych wspólnych „poszukiwaniach” w łódzkich rzeko-obrazach (*riverscape*) była perspektywa posthumanistyczna, rozumiana przede wszystkim jako zwrot ku podejściom włączającym do interpretacji próby zrozumienia tego co nie-ludzkie, a co kształtujące rzeczywistość społeczno-kulturową. Metodą, dzięki której dotrzeć można do takiego właśnie spojrzenia, która towarzyszyć będzie tej opowieści jest metoda kontrmapowania. Nie bez przyczyny ujęta jest tu jako proces gromadzenia danych (i przyjęte strategie badawcze umożliwiające ich gromadzenie), bo to właśnie one, a nie wyniki w postaci kontrmap będą osią do budowy etnograficznie osadzonej narracji o łódzkich rzekach.

- Marcin Szymański „Łódka, Jasień i inne ścieki. Przemysł a degradacja łódzkich rzek w XX wieku.”

Bez rzek nigdy nie powstałaby przemysłowa Łódź. To ich obecność zdecydowała o stworzeniu osady fabrycznej. Rozwijający się przemysł powodował jednak stopniową degradację jakości wody, ale też wpłynął na obniżenie wód gruntowych. Już od lat 80. XIX wieku toczyły się sądowe spory o dostęp do wody i jej jakość. Niestety, władze, czy to carskie, czy później polskie, reagowały tylko w przypadku naruszenia czyichś interesów. Prawdziwa katastrofa nastąpiła jednak dopiero po II wojnie światowej. Gwałtowny rozwój przemysłu zwłaszcza w latach 70. sprawił, że większość łódzkich rzek stała się martwa. O tym, dlaczego i w jaki sposób do tego doszło, będzie traktował ten tekst i wystąpienie konferencyjne.

- Aleksandra Jabłońska „Portret ekosystemu”

Łódź położona jest na wyżynie obfitującej w tereny źródłiskowe dające początek wielu ciekom: rzekom i strumieniom. Przez środek tej wyżyny i jednocześnie przez środek miasta przebiega granica oddzielająca od siebie zlewiska Wisły i Odry. Tym samym powstające tu cieki należą do systemów obu największych polskich rzek.

Rzeka to ekosystem słodkich wód najczęściej powierzchniowych, którego charakterystyczną cechą jest nieustanny ruch związany z przepływem wody od źródeł do ujścia. Wykorzystuje ukształtowanie terenu, a także strukturę podłoża i nabierając prędkości przemieszcza się w kierunku najniższej położonego punktu, ostatecznie wpadając do innej rzeki, jeziora lub morza. Ruch wody powoduje zmiany następujące po sobie w sposób ciągły. Zmianom tym podlega szerokość i głębokość rzeki, charakter i wielkość osadów dennych, stopień zacienienia cieku, prędkość przepływu wody, temperatura, zawartość zawiesin, natlenienie, dopływ materii organicznej oraz zasiedlające rzekę zespoły organizmów. Rzeka to również odbiorca wód pochodzących z opadów i roztopów – wtedy jej poziom może się znacznie podnosić. Płynąca woda staje się także często miejscem celowego zrzutu zanieczyszczeń. Z drugiej strony jednak rzeka jest środowiskiem, w którym dochodzi do samooczyszczania się wód. Dzięki ciągłemu wypływowi ze źródeł woda w rzece ulega wymianie, a zachodzące w niej procesy fizyczne i chemiczne wpływają na poprawienie jej jakości, szczególnie wtedy, gdy czynnik wywierający presję na ekosystem rzeczny, taki jak np. ścieki zostanie ograniczony. Na oczyszczanie wody w rzece mają także duży wpływ zasiedlające ją rośliny i zwierzęta. W środowiskach zanieczyszczonych najczęściej spotyka się masowe liczebności niezbyt zróżnicowanych, ale odpornych organizmów, które walcząc o przetrwanie w niekorzystnych warunkach przy okazji polepszają jakość wody. Pod wpływem zmieniających się warunków życia na korzystniejsze, zespoły organizmów zmieniają się i stają się coraz bardziej urozmaicone.

- Maciej Zalewski "Rzeki - ośnwa Błękitno Zielonej Sieci miasta przyszłości"

Miasta ewoluują, od zawsze zwiększały masę krytyczną umiejętności i potencjału intelektualnego stymulując rozwój wiedzy, kultury i technologii. Jednocześnie przez długi okres historii funkcja obronna była warunkiem "sine qua non" ich istnienia i rozwoju a ostatnich stuleciach rozwój przemysłu i usług. Obecnie największym wyzwaniem staje się konkurencja o potencjał intelektualny, informacje a jednocześnie jakość życia i zdrowie w miastach, które i w warunkach postępujących zmian klimatycznych w dużym stopniu zależą od ilości zieleni i wody w przestrzeni miejskiej. Opracowana dla Łodzi i stopniowo wdrażana koncepcja miasta jako "Błękitno Zielonej Sieci" w której rzeki stanowią ośnowę tej sieci poprawia jakość powietrza, obniża temperaturę "wyspy ciepła" w centrum miasta, tworzy warunki do aktywnego - zdrowego życia, zapobiegając procesowi suburbanizacji - rozpełzania miasta, które z kolei powoduje

zwiększanie zanieczyszczenia powietrza, nakładów na funkcjonowanie infrastruktury, obniżenie dochodów z podatków co ogranicza jego potencjał zrównoważonego rozwoju.

Renaturyzacja Łódzkich rzek jest podstawą zwiększenia ich pozytywnej roli w zapobieganiu podtopieniom, retencjonowaniu i podczyszczaniu wód burzowych, efektywnego działania oczyszczalni ścieków, zwiększaniu bioróżnorodności, walorów przyrodniczych, estetycznych i kulturowych miasta.

Ponieważ w sztuce płynne wzory z motywami roślinnymi inspirowanymi przyrodą to "Art Nouveau" (Secesja) stad logo miasta z czerwonej cegły, która jest cechą ery industrialnej, w dobie zmian globalnych i klimatu powinna stać się "Art Nuveau" jako symbol dynamicznej ewolucji miasta, dbającego nie tylko o dobrostan mieszkańców ale również o naukę, kulturę, sztukę i dziedzictwo kulturowe jako fundamentalne czynniki stymulujące zrównoważony rozwój.

- Aleksandra Sztuka-Tulińska „Błękitno-zielona Łódź: jak rzeki napędzają miasto do działania”
- Jarek Brodecki

"Wyciąganie rzek z kanałów ludzkiej nieświadomości – historia próby, która nadal trwa"

Jeszcze w XIX wieku mieszkańiec Łodzi, wiedział że przez jego miasto płyną rzeki, 200 lat później sytuacja ta ma się jednak zupełnie inaczej. Przemysłowe wykorzystanie rzek w XIX i XX wieku sprawiło, że zostały one sprowadzone na lata do roli odbiorników nieczystości, ale co ważniejsze przestały istnieć w powszechnej świadomości mieszkańców Łodzi jako elementy natury. Fakt ich istnienia często jest podważany lub kojarzony wyłącznie z nieaktualnym już obrazem koryt wypełnionych ściekami. To "zamknięcie w kanałach nieświadomości" jest dużym problemem w związku z potrzebą ochrony istniejących na terenie miasta dolin. Dlatego kluczowym procesem w celu skutecznej ochrony rzek i cennych obszarów przyrodniczych jest zwiększenie ich rozpoznawalności wśród mieszkańców. W ostatnich latach podjęte zostały próby takich działań w postaci spacerów przyrodniczych czy wystaw. Aktywności takie cechują się wysoką skutecznością, ale ograniczonym wpływem. Zatem jak mówić o rzekach żeby zostać usłyszany przez wszystkich mieszkańców, ale i urzędników?

- Dagmara Bugaj „Fading river”

Fading River to instalacja artystyczna wykonana z aluminium, która w precyzyjny sposób odwzorowuje bieg rzeki Łódki, częściowo zanikającej pod powierzchnią miasta. Obiekt ukazuje dwoistą naturę rzeki: z jednej strony jej blaknący, ukryty charakter, a z drugiej trwały ślad, który pozostawia w miejskim krajobrazie. Industrialny, surowy materiał, jakim jest aluminium, odwołuje się do procesów degradacji naturalnych ekosystemów przybrzeżnych oraz wodnych, co prowadzi do osłabienia zdolności samooczyszczania się, rzeki obciążanej przez skażone ścieki. Obiekt stanowi refleksję nad wpływem działalności człowieka na środowisko oraz kruchością naturalnych ekosystemów w dobie intensywnej urbanizacji. W pracy zawarte jest także odniesienie do idei głębokiej empatii wobec innych form życia i ich środowisk, podkreślając wspólne podstawy egzystencji i wzajemne zależności. *Fading River* stanowi krytyczny komentarz wobec tendencji współczesnego świata do traktowania natury w sposób instrumentalny.

- Marek Domański „Riverscape. Ujawniając rzeki”

Projekt fotograficzny zrealizowany w latach 2022-2024. Jego główną część stanowi cykl czarno-białych fotografii, wykonanych w formie styków 4x5 cala. Inspiracją do pracy nad projektem była potrzeba zmierzenia się z zapomnianym dziedzictwem łódzkich rzek, które zepchnęliśmy do zbiorowej niepamięci. Zastosowanie wielkiego formatu i prezentacja w formie „kontaktów” jest ironicznym nawiązaniem do tradycji fotografii pejzażowej grupy F-64, której członkowie ukazywali piękno i majestat dzikiej przyrody. Sposób ujęcia miejsc w których rzeki płyną na powierzchni, lub pod nią, nawiązuje do sposobu fotografowania Alphonsa Bertillona - „ojca” estetyki forensycznej, którą stosuję w moich ostatnich projektach. Jestem przekonany, że doświadczenie przeżycia estetycznego zakotwiczonego w fotografii może być rodzajem języka, pośredniczącego w obserwowaniu hiperobiektyw. Projekt wpisuje się w nurt „niebieskiej humanistyki”. Pejzaż kulturowy Łodzi pozbawiony rzek wydaje się okaleczony. Ujawnianie ich obecności możliwe jest na wiele sposobów, ale fotografia dzięki swojej szczególnej zdolności mediowania poprzez czas i przestrzeń jest szczególnie skuteczna.